

THE LECTURE MASLOV'S VASYL "YESENIN SERGEY ALEKSANDROVICH" (Pryluky, 1927)

Introduction and commentaries – O. Pashko

It's first published the lecture of Ukrainian famous specialist in language and literature Vasyl Ivanovych Maslov (1884–1959) "Yesenin Sergey Aleksandrovich". It was in April 1927 in Pryluky, in the building of Pryluckyj's pedtechnikum. In the article and commentaries it's listed numerous facts of literary meetings, lectures, papers about S. Yesenin in Ukraine 1926–1927.

Keywords: Vasyl Maslov, Sergiy Esenin, Sergey Yesenin, Pryluky, reception, literary meetings.

Матеріал надійшов 01.11.2015

УДК 821.133.1.09:1"654"(44)

Польщак А. Л.

АКТИВНА РОЛЬ ЛЮДИНИ В ІСТОРІЇ В КОНТЕКСТІ ТВОРЧОСТІ Ф. МОРІАКА ТА ЄВРОПЕЙСЬКОГО ХРИСТІЯНСЬКОГО ВІДРОДЖЕННЯ

Статтю присвячено дослідженню відображення переконання у важливості активної ролі людини в історії у творчості Нобелівського лауреата Ф. Моріака в контексті «католицького відродження» у Франції та європейського християнського відродження, зокрема творах Ш. Пегі та І. Во. Така позиція має одним зі своїх важливих джерел модерністський підхід, яскраво виражений, зокрема, у філософії П. Тейяра де Шардена, який жив приблизно в одну епоху з письменником і мав на нього вплив. Для Ф. Моріака, як і для Ш. Пегі, важливою бачиться роль людини в історії через побудову світу на засадах справедливості та істинної свободи. Разом з тим перед Нобелівським лауреатом часом постає необхідність відстоювання самого сенсу конструктивної діяльності людини на противагу макіавеллістським руйнівним прагненням, що також простежується у творчості І. Во як репрезентанта християнського відродження в Європі.

Ключові слова: Ф. Моріак, Ш. Пегі, І. Во, П. Тейяр де Шарден, французьке «католицьке відродження», людина, історія.

Франсуа Моріак (1885–1970) – Нобелівський лауреат та один із найяскравіших репрезентантів французького «католицького відродження», яке є одним із виявів у цій країні християнського відродження ХХ століття. Цей рух за відродження

християнських цінностей багато в чому змінив культурне та релігійне життя Європи та світу, ставши важливим чинником у тому, щоб вирвати людину з відчаю декадансу та занепаду духу. Творчість Ф. Моріака, хоч і позначена

безперечною своєрідністю, найбільш повно вписується в контекст «католицького відродження», до якого також як видатний представник належить Ш. Пегі, та в більш широкий контекст європейського християнського відродження, серед представників якого в літературі одним із найвагоміших є І. Во. Ф. Моріак, Ш. Пегі та І. Во, як і інші найбільш яскраві письменники християнського відродження їхньої доби – Ж. Бернанос, П. Клодель, Ж. Грін, Дж. Толкін, К. Льюїс та Г. Честертон, порушують важливі світоглядні, художні, суспільні та навіть політичні питання. З іншого боку, така активність письменників у суспільному житті логічно включає в себе питання активної ролі людини в суспільстві та історії [18, с. 207], яка також була виявом модернізму як важливого світоглядного комплексу ХХ століття в його новому сприйнятті людини. Ця роль має свої особливості в акцентах у рамках християнського відродження в національних літературах, зокрема, в нашому випадку, в літературі французькій та англійській. Тому постає проблема виявлення особливостей у підході до активної ролі людини в історії, зумовлена культурними та історичними обставинами.

О. Вороніна, дослідниця творчості Ф. Моріака, посилаючись на Бернара Кокюля (В. Сочула), зауважує широке поле досліджень моріаківської публіцистики. У цьому контексті Б. Кокюль зазначає, що «ті, хто вивчає Моріака, мають широке поле діяльності, щоб більш глибоко досягнути “Bloc-notes”» [5]. Логічно продовжити думку дослідника і звернути увагу на проблематику активної ролі людини в історії в публіцистичних творах Ф. Моріака, долучивши до цього багато в чому співзвучні риси концепцій Ш. Пегі та І. Во як представників відповідно французького «католицького» та християнського відродження. Щодо зв'язку цього доробку з важливими науковими завданнями слід відзначити, що проблема особливостей активної позиції людини в історії Ф. Моріака та письменників французького «католицького» та християнського відродження розробляється в контексті реалізації наукової програми «Філософсько-естетичні проблеми української та зарубіжної літератур; взаємини національних літератур».

Дослідники вже звертали увагу на те, що представники християнського відродження надавали великого значення ролі людини в історії. Так, О. Євгенєва вказує на активну позицію Ф. Моріака в суспільстві та його миттєву реакцію на політичні події [7], що відображає переконаність в активній ролі людини в історії. Подібну переконаність відзначає і Т. Тайманова

у творчості Ш. Пегі через відстоювання справи Дрейфуса, яке у своїй основі мало боротьбу за справедливість [13, с. 19]. Мета цієї роботи – дослідити та проаналізувати вияви свідчення важливості ролі людини у світі у Ф. Моріака, вписуючи їх у суголосний контекст творчості Ш. Пегі та І. Во через аналіз корпусу творів, їхнє порівняння та долучивши досягнення, які започаткували розв'язання цієї проблеми.

У творчості Ф. Моріака можемо побачити активну позицію стосовно подій у світі та історії. У цьому можна простежити певний вплив модернізму, котрий розглядають як світоглядний комплекс, який являє собою сукупність пізнавальних стратегій, проєктивних ідеологій, релігійно-аксіологічних систем та художніх стилів, які кардинальним чином змінили традиційне уявлення про місце людини у світі та знайшли вираження в специфічному умонастрої. В основі цього умонастрою лежала антропоцентрична тенденція, тобто визнання людини основним суб'єктом процесів, які відбуваються у світі. Однак ця антропоцентрична тенденція була представлена у творчості модерністів у різному обсязі. Представники атеїстичних напрямів визнавали людину єдиним суб'єктом світового розвитку, у той час як «модерністи, які стояли на релігійних позиціях, зберігаючи віру в Божественний промисел, наполягали на активній та самостійній ролі людини як у світовій історії, так і в богопізнанні» [8, с. 492–493].

Серед представників релігійного модернізму, який найбільше вплинув на Ф. Моріака, слід згадати П. Тейяра де Шардена [7]. Найбільш специфічна риса тейярдизму полягає в тому, що в рамках тейярівського розуміння світу людина посідає особливе місце та є підсумком та співучасником божественного акту творіння світу [22, с. 105; 7]. З іншого боку, П. Тейяр де Шарден не лише наполягає на тому, що людина є результатом поступового розвитку світу, а й відзначає необхідність свідомої еволюції людини в напрямку надодухотворення в Бозі [15, розд. «О возможных основаниях общей веры»].

В еволюції людина відіграє одну з ключових ролей, бо є, за П. Тейяром де Шарденом, «ключем універсуму» [16, с. 16]. У контексті активного впливу людини на історію яскравий представник християнського релігійного модернізму П. Тейяр де Шарден говорить про євгенізм індівідів та євгенізм суспільства. Філософ зауважує, що досі вважалося більш правильним не втручатися в дію сил світу. Однак, вірогідно, сам світ очікує, що людина переосмислить інстинктивні дії природи, щоб удосконалити їх, адже мисляча

субстанція потребує розумної організації. Він бачить майбутнє людства представленим «у вигляді гармонійного примирення свободи з плануванням та об'єднанням у цілісність» через розподіл ресурсів, регулювання поривання до вільних просторів, оптимальне використання сил тощо [16, с. 193].

П. Тейяр де Шарден стверджує необхідність свідомої діяльності для людини. Він зауважує, що дуже легко звільнити себе від необхідності діяти, говорячи про одряхління цивілізації чи швидкий кінець світу. На думку філософа, такий песимізм є найбільш небезпечною спокусою сьогодення – він не лише нездоровий, а й хибний, що можна довести. Людина є закінченим прототипом, у ній, як у вершині, яка увінчує всю будову, сходяться воедино всі її архітектурні лінії, і в цих нових перспективах вона глибше усвідомлює свою позицію у світі. П. Тейяр де Шарден переконує, що думка про те, що «феномен людини» є найвищою формою, яка характеризує «феномен космосу», має глибоке моральне значення: «вона надає нову цінність і характер вічності тій справі, яку ми здійснюємо, чи – правильніше – яка здійснюється в нас» [15, розд. «Будем спасать человечество!»].

Ф. Моріак, відстоюючи важливість ролі людини в історії, говорить про необхідність подолати спокусу зневажати людину, а отже, і її роль у суспільстві та світі. Беручи до уваги контекст війни, він наполягає на тому, що ворогу буде лише вигідно, якщо французи піддадуться цій спокусі, адже нехтування людиною лежить в основі нацистської доктрини. Письменник закликає французів до того, щоб нещастя не засліплювали їх і не заважали їм бачити власну велич. На його думку, не треба впадати в розпач і втрачати віру в людину, скільки б вони «не помічали сороміцького навколо себе та у власному серці» [11, с. 253].

Переконання Ф. Моріака в активній ролі людини в історії знайшло свій вияв у його діяльній позиції як людини, яка прагне будувати світ навколо себе (і закликає до цього інших), зокрема через заангажованість публіцистикою. Саме по собі звернення до публіцистики є свідченням небайдужого ставлення до проблем сучасності. Нобелівський лауреат не лише не закривається від них, а й часто бере активну участь у спрямуванні та вирішенні долі свого народу, а через неї й світу в цілому. Це, передусім, боротьба проти несправедливості, браку і втрати смаку до свободи, засилля влади грошей, дехристиянізації, які підривають самі здорові основи та сенс існування людини. Ця боротьба, яка шукає ключ до розуміння смислу життя людини та підстав пошани до її гідності, має прояв також у поезії боротьби

добра і зла. Він бачить потребу повернути людину до її коренів, основ, вказати на істинний сенс її життя. Активна позиція цього письменника і прагнення залучити до активної діяльності інших – відображення його переконання в тому, що людська діяльність та небайдужість мають силу щось змінити у світі та історії. Водночас це є протипологом байдужому, індиферентному ставленню, яке було характерним для літератури декадансу з її занепадницькими настроями.

Впевненість Ф. Моріака в тому, що від людини багато що залежить у світі (на протипологу релятивізму у сфері етичній та декадансу в мистецтві) виявляється в житті письменника активною позицією, повсякчасною готовністю до боротьби на засадах справедливості та цінування людської гідності, як і закликом до такої боротьби. Це пов'язано з його переконаннями віруючої людини, яка не може бути байдужою до нещастя іншої людини. На політику Моріак має свій погляд, який часто є протидією ідеям Макіавеллі, які, на думку письменника, панують у світі його доби і особливо виявлялися в часи гітлерівської навали. Сам Ф. Моріак пояснює свою заангажованість питаннями сучасності як протидію поширеній думці, що письменнику слід утримуватися від втручання в політику, оскільки його справа – розповідати історії. Однак Моріак вважає такий погляд несерйозним, адже у світі «немає нічого важливішого за державні справи» [9, с. 147]. До того ж слід зауважити, що журналістська діяльність Моріака не призвела до розриву з романом, а була іншою формою творчості, яка виникла під впливом обставин. Головним ворогом Моріака-журналіста, як і Моріака-романіста, є фарисейство [6, с. 92].

Ф. Моріак не раз звертається до постаті Макіавеллі, опонуючи йому в питанні високого поклонання людини та викриваючи наслідки впливу макіавеллівського світогляду на долю Франції та світу – прагнення виправдатися ходом розвитку подій, також у тому, що через відрив політики від принципів моралі весь світ залито кров'ю. Письменник наголошує на тому, що Макіавеллі є тим, хто породив ідею безвідповідальності колективного злочину, підготував, організував, узаконив, виправдав та уславив його. Нобелівський лауреат пов'язує вплив людини на хід історії та її вплив на своє внутрішнє життя, як і на життя націй [11, с. 251].

У контексті боротьби проти макіавеллізму, який принижує людську гідність та природу і має згубний вплив на історію світу, Моріак говорить про цінність свободи. Моріак бачить біду французів у тому, що вони пробудилися до суспільного

життя якраз напередодні світової війни, коли Європа ніби відчула відразу до свободи. Тому в 1919 році Франція здалася європейцям надто старомодною, проливши стільки своєї крові в ім'я справи, в яку народи більше не вірили. Це пророче вказав Жак Рів'єр у 1919 році, зауваживши, що не можна з повною певністю сказати, що світ потребує свободи, яку французи для нього завойовували ціною жаклих жертв. Цей літературний критик висловив своє припущення, що попит на свободу в людства, взятого в цілому, є значно нижчим за пропозицію свободи, яку французи цьому людству роблять. Для того щоб у серці народів воскресла любов до свободи, знадобилися жорстокі випробування. У цій ситуації Ф. Моріак вважає, що Франція має сказати своє слово, яким є свобода [11, с. 252].

Так, у «Чорному зошиті», розпочатому на початку гітлерівської навали і продовженому, коли вже з'явилася надія на подолання ворога, Ф. Моріак відзначає, що потомство Макіавеллі не має сумніву, – і це є його силою, – що воно діє і живе згідно з вічними законами природи. В його очах французи виглядають лицемірами та пустими мрійниками, а вони самі, послідовники Макіавеллі, лише одні мають розуміння реальної дійсності. Ф. Моріак наводить показові слова з «Антології Нової Європи» пана Альфреда Фабр-Люса, де зібрані найважливіші тексти, що лягли в основу тоталітарної ідеології, і де на почесному місці фігурують вислови біолога Рене Кентона про те, що природа любить боротьбу та смерть, і війна повертає людей до їхнього істинного призначення, а головне призначення самців не у відтворенні роду, а в тому, щоб убивати один одного [11, с. 255].

Ф. Моріак підкреслює, що французи зробили свій вибір, повставши проти Макіавеллі, що вони належать до тих, «хто вірить, що людина непідвладна закону взаємного пожирання, і не лише непідвладна, але все її достоїнство має основою опір, який вона цьому закону чинить усім своїм серцем та всім своїм розумом» [11, с. 255]. У боротьбі Ф. Моріак робить акцент на духовному елементі. Публіцист переконує, що найбільша в історії катастрофа дає нагоду знову взятися за роботу, спираючись на віковічні основи, які лишилися недоторканими: давні християнські чесноти французького народу – непохитна любов до людського достоїнства, любов до свободи [10, с. 276].

Водночас діяльна позиція і віра в те, що людина може щось змінити у світі, характерна і для героїв Моріака в художній творчості. Так, яскравим прикладом є Тереза з «Терези Дескейру», жінка розумна та з сильним характером. Вона

бореться і сама собі говорить про те, що буде боротися до останнього подиху, намагаючись зрозуміти навколишній світ і себе, а також проти фарисейства навколишнього середовища – родини і суспільства [1, с. 16; 19]. Назагал, боротьба проти фарисейства, отже за істинність, правду, як і прагнення розібратися в собі, притаманна більшості головних героїв творів Моріака.

Активна позиція Моріака як людини і письменника спрямована на відстоювання справедливості. Політичні та громадянські позиції Ф. Моріака почали складатися ще в дитинстві. Першим надзвичайно важливим орієнтиром та політичним спогадом для майбутнього письменника стала знаменита справа Дрейфуса (1894–1906 рр.). Цей процес згадується письменником-журналістом у коментарях до актуальних подій протягом багатьох років. Справа Дрейфуса стала для Моріака головною віхою, відносно якої він виносив свої судження про людей та про світ, основою його християнської заангажованості. Письменник як у своїх творах, так і перед самим собою ставить питання про заангажованість християнина, який завжди «зобов'язаний дотримуватися завітів Євангелія заради того, щоб здобути “Царство Боже та Його справедливість”, за жодних обставин не жертвуючи своїми переконаннями» [6, с. 91].

Як і для Ф. Моріака, для Ш. Пегі справа Дрейфуса стала точкою відліку не лише у формуванні власного погляду на те, що є добрим і злим, правдою і брехнею, а й у тому, наскільки важливо відстоювати це добро і правду. Т. Тайманова висловлює думку про те, що все своє коротке життя він присвятив передовсім двом головним сюжетам: справі Дрейфуса та Жанні д'Арк. Ці теми, які на перший погляд можуть здатися зовсім несхожими і які належать до двох різних пластів його творчості – публіцистики та поезії, насправді мали для Пегі багато спільного: боротьба за справедливість, пошуки правди, безкомпромісність, безкорисливість, жертвність, некон'юнктурність. Важливий сюжет для Ш. Пегі – справа Дрейфуса (офіцера французького генерального штабу, єврея за національністю, Альфреда Дрейфуса несправедливо звинуватили в шпionажі на користь Німеччини) – стала іскрою, яка запалила письменника до боротьби за справедливість у публіцистиці [12, с. 88].

Переконаності Ф. Моріака у впливі людини на світову історію співзвучна й активна позиція британського письменника Івліна Во (1903–1966), яка знаходить своє вираження в тому, щоб відстоювати людську гідність і наявність у житті сенсу, які дух епохи намагався заперечувати. У журналі

«Life» він декларував, що помилкою сучасних романістів, включаючи Джеймса Джойса, є самовпевненість і надмірність. Вони намагаються представити в повноті людський розум та душу, ігноруючи природу людини, «яка є вирішальною – те, що вона є Божим творінням із визначеною метою» [21].

Для творів І. Во є характерним наративне відсторонення, із яким вони досліджують хаос і безумство сучасності [17, с. 199; 2–4]. Герої письменника беруть участь у жорстокій, безнадійній боротьбі за стабільність, яка має їх захистити від абсурдності цивілізації. У ранніх творах І. Во така боротьба веде цих персонажів до негероїчного відступу з битви життя. Після війни сатиричний метод І. Во міняється: герої ведуть битву, хоч і не дуже успішну, проти абсурдності життя, «але більше усвідомлюють, що їхня боротьба – за те, щоб зберегти чи віднайти духовні та моральні цінності посеред абсурду» [20].

Отже, відзначимо, що Ф. Моріак займає активну позицію у формуванні суспільної думки про важливість свідомої діяльності людини у світі на основі власного переконання у великому значенні впливу людини на історію. Письменник приймає для себе та пропонує для своїх співвітчизників засади справедливості та справжньої свободи, роблячи акцент на духовному елементі, який вважає вирішальним. На формування Моріака як людини, яка вважає за необхідність діяльну позицію людини у світі та якій не байдужа політика, мала вплив справа Дрейфуса, яка також стала одним із головних сюжетів публіцистики Ш. Пегі, котра великою мірою позначена боротьбою за справедливість та пошуками правди. У співзвучності до бачення Ф. Моріаком важливої ролі людини в історії І. Во, талановитий і сміливий англійський сатирик, відстоює людську гідність і наявність у житті сенсу, які дух епохи намагався заперечувати. Адже будь-яка

діяльність людини та її конструктивний вплив на історію має сенс лише в контексті наявності в цій історії та світі сенсу, а в існуванні людини – певної мети. Узагальнюючи сказане вище, наголосимо, що для Ф. Моріака, як і для Ш. Пегі, важливою бачиться роль людини в історії через побудову світу на засадах справедливості. Разом з тим перед Ф. Моріаком часом постає необхідність відстоювання самого сенсу конструктивної діяльності людини на противагу макіавеллістським руйнівним прагненням, що ми також простежимо у творчості І. Во як репрезентанта християнського відродження в Європі.

Ця стаття стосувалася лише найважливіших аспектів питання активної ролі людини у світі у творчості Ф. Моріака, Ш. Пегі та І. Во як письменників французького «католицького» та європейського християнського відродження із залученням філософської концепції П. Тейяра де Шардена, філософа та богослова, творчість якого найбільше розвивалася в річищі релігійного модернізму. Дослідження цієї теми відкриває можливості вивчення численних інших аспектів цієї ролі. Передусім було б доцільно зайнятися питанням впливу інших філософів і богословів у контексті релігійного модернізму, передусім у Великій Британії, на визначення активної ролі людини в історії та світі для виявлення спільних та відмінних рис «католицького відродження» у Франції та християнського європейського відродження. Інша тема, яка логічно виникає з дослідження проблематики цієї роботи, – суголосність в оцінці важливості активності людини в історії у Ф. Моріака та Ж. Бернаноса, Ж. Гріна, Г. Гріна. Можливо також зайнятися опрацюванням аспекту ролі формування в людини понять справедливості та свободи для усвідомлення нею важливості ангажування в активну діяльність у суспільстві в письменників християнського відродження ХХ століття.

Список літератури

1. Балахонов В. Е. Этот народ – мой народ, его история – моя история / В. Е. Балахонов // Мориак Ф. Не покоряться ночи... / Ф. Мориак; пер. с фр.; сост. и авт. коммент. И. С. Ковалева, В. Е. Балахонов. – М.: Прогресс, 1986. – С. 5–23.
2. Во И. Дом англичанина / И. Во // Мерзкая плоть. Возвращение в Брайдсхед. Незабвенная. Рассказы / И. Во. – М.: Прогресс, 1982. – С. 617–635.
3. Во И. Коротенький отпуск мистера Лавдэя / И. Во // Мерзкая плоть. Возвращение в Брайдсхед. Незабвенная. Рассказы / И. Во. – М.: Прогресс, 1982. – С. 609–616.
4. Во И. Морское путешествие (письма дочки богатых родителей) / И. Во // Мерзкая плоть. Возвращение в Брайдсхед. Незабвенная. Рассказы / И. Во. – М.: Прогресс, 1982. – С. 603–608.
5. Воронина Е. А. Публицистика Франсуа Мориака 1950–1970-х гг.: на материале «Bloc-notes»: автореф. дис. ... канд. филол. наук: спец. 10.01.03 «Литература народов стран зарубежья» [Электронный ресурс] / Е. А. Воронина; Нижегородский государственный лингвистический университет им. Н. А. Добролюбова. – Н. Новгород, 2008 // Научная библиотека диссертаций и авторефератов disserCat. – Режим доступа: <http://www.dissercat.com/content/publitsistika-fransua-moriaka-1950-1970-kh-gg-na-materiale-bloc-notes/> (дата обращения: 21.01.2015). – Загл. с экрана.
6. Воронина Е. А. Франсуа Мориак: писатель-публицист [Электронный ресурс] / Е. А. Воронина // Вестник Нижегородского государственного лингвистического университета им. Н. А. Добролюбова. – 2010. – Вып. 9. – С. 89–97. – Режим доступа: [Vestnik9_2010.pdf](#) (дата обращения: 13.12.2014). – Загл. с экрана.
7. Евгеньева О. Б. Франсуа Мориак: этика, эстетика, политика (на материалах публицистики): автореф. дис. ... канд.

- филол. наук : спец. спец. 10.01.05 «Литература стран Западной Европы, Америки и Австралии» [Электронный ресурс] / О. Б. Евгеньева ; С.-Петерб. гос. ун-т. – СПб., 1992 // Электронная библиотека диссертаций. – Режим доступа: <http://www.referun.com/n/fransua-moriak-etika-estetika-politika-namaterialah-publitsistiki/> (дата обращения: 15.2.2015). – Загл. с экрана.
8. Марач В. Модернизм / В. Марач // Католическая энциклопедия. – Т. 3. – М. : Изд-во францисканцев, 2007. – С. 492–493.
  9. Мориак Ф. Блокноты (Главы из «Блокнотов») [Электронный ресурс] / Ф. Мориак // Вестник Нижегородского государственного лингвистического университета им. Н. А. Добролюбова. – 2010. – Вып. 9. – С. 147–150. – Режим доступа: [Vestnik9_2010.pdf](http://vestnik9_2010.pdf) (дата обращения: 16.01.2015). – Загл. с экрана.
  10. Мориак Ф. Вырванный кляп / Ф. Мориак // Не покорятся ночи... / Ф. Мориак ; пер. с фр. ; сост. и авт. коммент. И. С. Ковалева, В. Е. Балахонов. – М. : Прогресс, 1986. – С. 272–290.
  11. Мориак Ф. Черная тетрадь / Ф. Мориак // Не покорятся ночи... / Ф. Мориак ; пер. с фр. ; сост. и авт. коммент. И. С. Ковалева, В. Е. Балахонов. – М. : Прогресс, 1986. – С. 250–256.
  12. Пеги Ш. Наша юность // Наша юность. Мистерия о милосердии Жанны д'Арк / Ш. Пеги ; пер. с фр. – СПб. : Наука, 2001. – С. 63–214.
  13. Тайманова Т. С. Шарль Пеги / Т. С. Тайманова // Пеги Ш. Наша юность. Мистерия о милосердии Жанны д'Арк / Ш. Пеги ; пер. с фр. – СПб. : Наука, 2001. – С. 5–62.
  14. Тайманова Т. С. Шарль Пеги: философия истории и литература : автореф. дис. ... д-ра филол. наук : спец. 10.01.03 «Литература народов стран зарубежья» [Электронный ресурс] / Тайманова Татьяна Соломоновна. – СПб., 2006 // Человек и наука. – Режим доступа: <http://www.cheloveknauka.com/sharl-pegii-filosofiya-istorii-i-literatura#ixzz2xHFOIRFR> (дата обращения: 18.01.2015). – Загл. с экрана.
  15. Тейяр де Шарден П. Строить землю [Электронный ресурс] / П. Тейяр де Шарден // Библиотека Якова Кротова. – Режим доступа: http://www.krotov.info/lib_sec/25_sha/sharden_01.htm (дата обращения: 16.02.2015). – Загл. с экрана.
  16. Тейяр де Шарден П. Феномен человека / П. Тейяр де Шарден ; пер. с фр. Н. А. Садовского ; предисл. и прим. А. С. Раутман. – М. : Устойчивый мир, 2001. – 231 с.
  17. Шахова К. Сатиричний роман «Жменя праху» Івліна Во / К. Шахова // Во І. Жменя праху / І. Во. – К. : Дніпро, 1979. – С. 199–207.
  18. Derdziak L. Społeczno-wychowawczy aspekt działalności duszpasterskiej błogosławionego Hryhoriја Łakoty (1908–1950) Biskupa pomocniczego greckokatolickiej diecezji przemyskiej / L. Derdziak. – Lwów : Liga-Press, 2010. – 323 s.
  19. Durand A. André Durand présente “Thérèse Desqueyroux” (1927) roman de François Mauriac [Электронный ресурс] / A. Durand // Comtoir littéraire. – Режим доступа: www.comtoirlitteraire.com (дата звернення: 15.01.2015). – Назва з екрана.
  20. Evelyn Waugh Long Fiction Analysis [Electronic resource] / ed. Carl Rollyson // eNotes.com, Inc. 2010. – Mode of access: <http://www.enotes.com/topics/evelyn-waugh/critical-essays#critical-essays-analysis> (date of access: 10.02.2015). – Title from the screen.
  21. Person J. E., Jr. Deadly Satire, Saving Grace: The Faith & Work of Evelyn Waugh [Electronic resource] / J. E. Person, Jr. // Catholic Education Resource Center. – Mode of access: <http://www.catholiceducation.org/en/culture/art/deadly-satire-saving-grace-the-faith-amp-work-of-evelyn-waugh.html> (date of access: 10.02.2015). – Title from the screen.
  22. Teilhard de Chardin P. The Divine Milieu [Electronic resource] / P. Teilhard de Chardin // Internet archive. – Mode of access: https://www.archive.org/download/TheDivineMilieu/The_Divine_Milieu.pdf (date of access: 16.02.2015). – Title from the screen.

A. Polshchak

ACTIVE ROLE OF A PERSON IN THE HISTORY IN THE CONTEXT OF F. MAURIAC'S WORKS AND OF THE EUROPEAN CHRISTIAN REVIVAL

The article tells about the reflection of conviction in the importance of a person's active role in history in the works of a Nobel Prize winner F. Mauriac in the context of Catholic Revival Literature in France and European Christian Revival, particularly in the compositions of Ch. Péguy and E. Waugh. Such an attitude has as one of its significant source the modernist approach, which is noticeably expressed especially in philosophy of P. Teilhard de Chardin, who lived approximately in the same time with the writer and influenced him. F. Mauriac as well as Ch. Péguy sees the important role of a person in the history through his/her efforts to build the world on the grounds of justice and true freedom. At the same time the Nobel Prize winner sometimes faces the necessity to defend the very sense of constructive activities of a human being, which is also reflected in E. Waugh's works (as a representative of Christian Revival in Europe), to oppose the destructive tendencies rooted in Machiavellian approach to politics.

Keywords: F. Mauriac, Ch. Péguy, E. Waugh, P. Teilhard de Chardin, French Catholic Revival literature, person, history.

Матеріал надійшов 16.03.2015